

ANAYASA MAHKEMESİ B.T. KARARI
(İçtihat Değişikliği) (Başvuru Numarası: 2014/15769)

Kötü Muamele Yasağı, Etkili Başvuru Hakkı, Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkı

İç Hukuk Yollarının Tüketilmesi, Tam Yargı Davası

I. Başvurunun Konusu: Başvuru; Sabiha Gökçen Havalimanı nezarethanesinde ve Kumkapı Geri Gönderme Merkezinde idari gözetim altında tutmanın hukuki olmaması, tutulma koşullarının gayriinsani ve onur kırıcı olması , tutmaya karşı etkili bir başvuru yolunun bulunmaması, tutma nedenlerinin usulüne uygun olarak bildirilmemesi, haksız tutulmaya karşı tazminat elde etme imkanı tanınmaması nedenleriyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı ile insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. Olaylar: Özbekistan vatandaşı olan başvurucu; dini ve siyasi düşünceleri nedeniyle baskı gördüğü için ülkesini terk etmiş ve Başvurucu 23/6/2014 tarihinde üzerinde sahte Yunanistan pasaportuyla yurt dışına çıkış yapmak isterken Sabiha Gökçen Havalimanı'nda yakalanmıştır. Başvurucu hakkında resmi belgede sahtecilik suçu yönünden yapılan soruşturmaya esas olmak üzere pasaportun sahteliği konusunda inceleme yaptırılmış, İstanbul Kriminal Polis Laboratuvarı Müdürlüğünün 24/6/2014 tarihli raporunda pasaportun sahte olduğu belirtilmiştir.

Başvurucu 23/6/2014 ile 28/6/2014 tarihleri arasında altı gün boyunca Sabiha Gökçen Havalimanı Şube Müdürlüğü nezarethanesinde tutulmuştur. Polis memurlarınca düzenlenen 23/6/2014 tarihli Cumhuriyet savcısı ile telefonla yapılan görüşme tutanağına göre başvurucunun sahtecilik suçundan gözaltına alınmasına dair bir talimat verilmemiştir. Başvurucu 28/6/2014 tarihinde Yabancılar Şube Müdürlüğü polislerince Kumkapı Geri Gönderme Merkezine (GGM/Merkez) teslim edilerek idari gözetim altında tutulmaya başlanmıştır .

İdari gözetime ilişkin olarak 15/7/2014 tarihinde başvurucunun yaptığı itiraz, İstanbul 7. Sulh Ceza Mahkemesinin 17/7/2014 tarihli kararıyla kesin olarak reddedilmiştir.

GGM'de tutulduğu sırada 22/7/2014 tarihinde İstanbul Valiliğine uluslararası koruma talebinde bulunan başvurucu, Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün (GİGM) yazısı üzerine 21/8/2014 tarihinde saat 16.30'da Sinop'ta ikamet etmek üzere GGM'den salıverilmiştir.

Başvurucu 23/6/2014 ile 28/6/2014 tarihleri arasında altı gün Sabiha Gökçen Havalimanı Şube Müdürlüğü nezarethanesinde, 28/6/2014 ile 21/8/2014 arasında elli dört gün ise GGM' de olmak üzere toplam 60 gün idari gözetim altında tutulmuştur.

III. Mahkemenin Değerlendirmesi:

A. İnsan Haysiyetiyle Bağdaşmayan Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia:

Başvurucu; dini ve siyasi düşünceleri nedeniyle baskı ve zulüm gördüğü için vatandaşı olduğu Özbekistan'ı terk etmek zorunda kalarak Türkiye'ye geldiğini, Türkiye'den çıkış yaparken havalimanında yakalandığını, altı gün boyunca gün ışığından ve açık hava egzersizlerinden yoksun bir

şekilde nezarethanede tutulduğunu, nezarethaneden çıkarıldıktan sonra ise elli dört gün GGM'de kaldığını belirtmiş ir. Kumkapı GGM'nin koğu arının barınma için son derece elverişsiz olduğunu -aşırı kalabalık (zaman zaman 500 kişiye varan), sigara içilen, yemekleri kötü, banyo ve tuvaletleri kirli, yaşam ve dinlenme alanı sınırlı olan-, haftada bir gün sadece on dakika açık havaya çıkabildiğini, sağlık hizmetlerine erişiminin son derece kısıtlı olduğunu, bulaşıcı hastalık taşıyan insanlarla bir arada yaşadığını, burada tutulması sonucunda ruhsal dengesinin bozulduğunu, ayrıca tutulma koşullarına karşı başvurabileceği etkili bir hukuk yolunun bulunmadığını belirterek insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağı, adil yargılanma ve etkili başvuru haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Anayasa Mahkemesi içtihat değişikliğine giderek Anayasa'nın 125. maddesi ve 2577 sayılı Kanun'un 2. maddesi karşısında tazminata hükmedildiğini gösteren kararların var olmamasının olumsuz tutulma koşulları nedeniyle uğranılan zararın tazmini için etkili bir başvuru yolunun bulunmadığı sonucuna ulaşılamayacağına kanaat getirmiştir.

Anayasa Mahkemesi, 2577 sayılı Kanun'un 2. maddesine atıfta bulunarak idari işlem ve eylemlerden dolayı kişisel hakları doğrudan muhtel olanlar tarafından idari yargıda tam yargı davası açılabilmesi için 2577 sayılı Kanun'un 2. maddesinin yeterli bir yasal zemin oluşturduğunu ve dolayısıyla da nezarethane ve GGM'lerdeki tutulma koşullarının hukuka uygun olmaması nedeniyle doğan zararların 2577 sayılı Kanun'un 2. maddesi uyarınca idari yargıda tam yargı davasına konu edilmesinin olanaklı olduğu sonucuna varmıştır. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

B. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkıyla İlgili Şikayetler

1. Derhal Hakim Önüne Çıkarılma İlkesine Aykırılık Nedeniyle Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

Anayasa Mahkemesi 6216 sayılı Kanun'un 47. maddesinin (3) numaralı, 48. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları ile İttüzük'ün 59. maddesinin ilgili fıkraları uyarınca başvuru konusu olaylara ilişkin iddialarını açıklama, dayanılan Anayasa hükmünün ihlal edildiğine dair hukuki iddialarını kanıtlama, bireysel başvuru kapsamındaki haklardan hangisinin hangi nedenle ihlal edildiği, buna ilişkin gerekçeleri ve delilleri sunma yükümlülüğünün bulunduğunu belirtmiştir.

Mahkeme, başvuruçunun "Sözleşme 'nin 5/1 (c) fıkrasıyla bağlantılı olarak, derhal bir yargıç veya adli görev yapmaya yasayla yetkili kılınmış diğer bir görevli önüne" çıkarılmadığı iddiasını ortaya koyarken kendi özel durumunun "Sözleşme 'nin 5/1 (c) fıkrası" kapsamında olduğunu, bir başka ifadeyle nezarethanede tutulmasının suç işlediği şüphesine ya da suç işledikten sonra kaçmasının önlenmesine dayalı olduğunu ortaya koyan herhangi bir açıklama veya kanıt sunmaması, yabancı olmasından kaynaklanan nedenlerle hakkında idari gözetim kararı verildiği 30/6/2014 tarihine kadar tutulmasının suç soruşturması kapsamında olduğunu gösteren herhangi bir kanıt ya da ikna edici bir açıklamada bulunmaması gerekçeleriyle başvuruçunun ihlal iddiasını kanıtlayamadığını, başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

2. Tutmanın Hukuki Olmadığı, Tutma Nedenlerinin Usulüne Uygun Olarak Bildirilmediği, Tutma İşlemine Karşı Etkili Başvuru Yolunun ve Tazminat Sağlama İmkânının Bulunmadığı İddiaları Yönünden

Mahkeme, Anayasa'nın 16. maddesi ile 19. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca yabancıların kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının, milletlerarası hukuka uygun olarak kanunla sınırlandırabileceğine, 6458 sayılı Kanun'a göre hakkında sınır dışı etme kararı bulunmayan yabancıların idari gözetim altında tutulmalarına karar verilmesinin mümkün olamayacağına kanaat getirmiştir.

Sonuç itibarıyla Mahkeme, sınır dışı etme sürecinde uygulanması gereken idari gözetim işleminin hukuki dayanağının bulunmaması, devam eden süreçte de işlemin hukuka uygunluğunun sağlanmasında temel olan sınır dışı etme kararının verilmemesi, aylık olarak yapılması gereken zaruret değerlendirmesinin yapılmaması ve Sulh Ceza Mahkemesine itiraz sürecinde anılan hukuka aykırılıkların tespit edilmemesi nazara alınarak idari gözetim altında tutmanın "gerekli özen" içinde yürütüldüğünden söz edilemeyeceği sonucuna ulaşmış ve tutmanın hukuki olduğunun kabul edilmesi mümkün görülmediğinden Anayasa'nın 19. maddesinin ikinci fıkrasının ihlal edildiğine karar vermiştir.

(i) İdari Gözetim Altında Tutma Nedeninin Usulüne Uygun Olarak Bildirilmediğine İlişkin İddia:

Mahkeme, İstanbul 7. Sulh Ceza Mahkemesinin 17/7/2014 tarihli kararının içeriğinden başvuru hakkında 30/6/2014 tarihinde Valilikçe idari gözetim kararı alındığını ancak başvuru formu ve ekinde yer alan tutanak ve belgelerde, bu kararın ve yapılmışsa aylık zaruret değerlendirmeleri konusunda verilen kararların başvurucuya tebliğ edildiğini gösteren herhangi bir bilgi olmadığını, Bakanlık ve İçişleri Bakanlığınca başvuru dosyasına bu konuda bir bilgi verilmediğini, dolayısıyla Kumkapı GGM'de tutulmasının gerekçelerinin başvurucuya bildirildiğini ortaya koyan bir bilginin bulunmadığına kanaat getirmiştir.

Başvurucunun idari gözetim altına alınmasına ve bu tedbirin devam ettirilmesine ilişkin karar ve bilgilerin zamanında kendisine bildirilmediği, dolayısıyla durumu hakkında karar verilmesini ve bu kısıtlamanın kanuna aykırılığı halinde hemen serbest bırakılmasını sağlama imkânının da zarar gördüğü sonucuna ulaşılmıştır. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 19. maddesinin dördüncü fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmiştir.

(ii) İdari Gözetim Altında Tutulma İşlemine Karşı Başvurulabilecek Etkili Bir Yolun Bulunmadığına İlişkin İddia:

Başvurucu hakkında uygulanan idari gözetim altında tutma işleminin Anayasa'nın 19. maddesinin ikinci fıkrasına uygunluğunun incelendiği bölümde ayrıntılı bir şekilde ortaya konulduğu üzere 6458 sayılı Kanun, açık bir şekilde sınır dışı işlemlerinin yürütülmesi kapsamında riayet edilecek ve ortaya çıkabilecek keyfiliklere engel olabilecek nitelikte bir usulü öngörmüştür. Başvurucu, bu usulün somut başvuruda etkin bir şekilde işlemediğini ileri sürmüştür .

Mahkeme, tutmanın başlangıcı ve devamındaki süreçte başvuru hakkında verilmiş bir sınır dışı kararı ve buna bağlı olarak verilmesi gerekli olan idari gözetim kararı bulunmadan başvuru tutulduğu, bu nedenle tutmanın hukuki olmaması, hakkında hiçbir karar verilmeden ortaya çıkan ve başvuru tutulmasına yol açan fiili uygulamanın sonlandırılmasını sağlamak için 6458 sayılı Kanun'da herhangi bir hukuki düzenleme öngörülmemesi ve bu nedenle başvuru, Valilikçe hakkında idari gözetim kararı verildiği 30/6/2014 tarihine kadar adli ya da idari bir merciden durumunun gözden geçirilmesini talep edememesi, idari gözetim kararı verildikten sonra Sulh Ceza Mahkemesine yapılan itirazın incelenmesi aşamasında başvuru tutulmasının temel yasal ön şartı olan sınır dışı etme kararının bulunmaması, bundan dolayı tutmanın hukuka aykırı olduğunun değerlendirme yapılırken dikkate alınmaması, itiraz kanun yolunun başvuru açısından bir güvence oluşturacak şekilde "gerekli özen" içinde yürütüldüğünün söylenemeyeceğine kanaat getirmiştir.

Mahkeme, başvuru Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrasında güvence altına alınan, özgürlüğünden yoksun bırakılmasının hukuka uygunluğunun özünü oluşturan usule ve esasa ilişkin koşullarla ilgili olarak etkili bir yargı merciine başvuru hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

(iii) Haksız Tutulma Nedeniyle Tazminat Elde Etme Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia :

6458 sayılı Kanun'da; idare mahkemelerine yabancıların tutulmalarının hukuka uygun olup olmadığını denetleme yetkisi verilmediği, bu yetkinin 6458 sayılı Kanun'un 57. maddesine göre münhasıran sulh ceza hakimliklerine ait olduğu, sadece sulh ceza hakimliklerince tutmanın hukuka aykırılığının tespit edilmesi kaydıyla idare mahkemelerinde tam yargı davası açmanın olanaklı olabileceğine kanaat getirilmiştir.

Başvuru, altmış gün idari gözetim altında tutulduktan sonra GİGM'nin yazısı üzerine 21/8/2014 tarihinde GGM'ce serbest bırakılmıştır. Başvuru tutulması idari bir işlemle sonlandırılmış olup tutmanın hukukiliği konusunda alınmış bir yargısal karar da mevcut değildir. İdare mahkemelerinin tutmanın hukukiliğini denetleme görevi bulunmadığından başvuru Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yapmadan önce doğrudan tam yargı davası açarak zararının giderilmesini sağlama imkanının olmadığı sonucuna varılmıştır.

Sonuç olarak Mahkeme, başvuru hürriyetini kısıtlayan idari gözetim kararına karşı yapılan itiraz İstanbul 7. Sulh Ceza Mahkemesinin 17/7/2014 tarihli kararıyla reddedildiğinden ve 6458 sayılı Kanun uyarınca idare mahkemelerinin idari gözetimin hukuka uygunluğunu denetleme yetkileri ve dolayısıyla tutulanlar lehine tazminata hükmetme imkanı bulunmadığından Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasının ihlal edildiğine karar vermiştir.

Hak	Müdahale	Sonuç	Giderim
Kötü muamele yasağı	Tutma koşulları-geri gönderme merkezinde insani olmayan tutma koşulları	Başvuru Yollarının Tüketilmemesi	
Etkili başvuru hakkı	İşkence ve kötü muamele yasağı ile bağlantılı etkili başvuru hakkının ihlali iddiası	İncelenmesine Yer Olmadığı	
Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı	İdari gözetim-geri gönderme merkezinde tutma	İhlal	Manevi tazminat
	Tutulanın haklarına ilişkin özelleştirilmemiş müdahale iddiaları	İhlal	Manevi tazminat
	Tutulanın neden tutulduğunun bildirilmemesi	İhlal	Manevi tazminat
	Tutulma ile ilgili tazminat davasına ilişkin özelleştirilmemiş müdahale iddiaları	İhlal	Manevi tazminat

Kaynak:

<https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2014/15769?BasvuruNoYil=2014&BasvuruNoSai=15769>

ANAYASA MAHKEMESİ K.A. KARARI
(Başvuru Numarası: 2014/13044)

Etkili başvuru hakkı,Kötü muamele yasağı,Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı, Yaşam hakkı, İdari Gözetim, Sınır Dışı Edilme

I. Başvurunun Konusu: Başvuru, hakkında “kamu düzeni veya kamu güvenliği ya da kamu sağlığı açısından tehdit oluşturduğu” gerekçesiyle sınır dışı etme kararı alınan ve Kumkapı Geri Gönderme Merkezinde idari gözetim altında tutulu bulunan Suriye uyruklu başvurunun; sınır dışı edilmesi hâlinde öldürülme, işkence ve kötü muameleyle tabi tutulma riski bulunması nedeniyle yaşam hakkı ile işkence ve eziyet yasağının; geri gönderme merkezindeki koşullar nedeniyle “insan haysiyetiyle bağdaşmayan” ceza veya muamele yasağının; idari gözetim kararının çok uzun süre devam ettirilmesi nedeniyle de özgürlük ve güvenlik hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. Olaylar: Ülkesindeki iç savaş nedeniyle 15/12/2013 tarihinde Türkiye’ye giriş yapan Suriye uyruklu başvurucu, İstanbul’da bulunduğu sırada, hakkında yürütülen bir ceza soruşturması kapsamında Kızıltepe Cumhuriyet Başsavcılığının talimatıyla 25/4/2014 tarihinde yakalanmış, ifadesi alınmış, sonrasında Cumhuriyet savcısının salıverilmesi talimatına rağmen, İstanbul Emniyet Müdürlüğünün ilgili birimi tarafından Kumkapı Geri Gönderme Merkezine (Kumkapı GGM/Merkez) teslim edilmiştir. Başvurucu hakkında, İstanbul Emniyet Müdürlüğünün 28/4/2014 tarihli işlemiyle “kamu düzeni veya kamu güvenliği ya da kamu sağlığı açısından tehdit oluşturduğu” gerekçesiyle sınır dışı etme ve 6 ay süreyle idari gözetim altında tutma kararı verilmiştir.

Başvurunun Kumkapı GGM’de tutulu bulunduğu dönemde, Kızıltepe Cumhuriyet Başsavcılığı, başvurucu hakkında 13/6/2014 tarihinde kovuşturmayaya yer olmadığı kararı vermiştir. Başvurucu, 25/6/2014 tarihinde İstanbul Valiliğine uluslararası koruma başvurusunda bulunmuş ve Kumkapı GGM’den tahliyesini talep etmiştir. 22/10/2014 tarihinde yürürlüğe giren Geçici Koruma Yönetmeliği’nin geçici birinci maddesi ile Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşları geçici koruma altına alınmıştır.

Başvurucu, hakkında verilen idari gözetim kararının hukuka aykırı olduğu, usulüne uygun olarak yürütülmediği ve hukuki durumundaki değişikliklerin bu tedbirin sürdürülmesine engel olduğu gerekçeleriyle Sulh Ceza Hâkimliklerine farklı tarihlerde dört kez itiraz başvurusunda bulunmuştur. Başvurunun itirazları, sulh ceza hâkimlerince, sınır dışı etme işlemine dayalı olarak alınan idari gözetim kararında herhangi bir “usulsüzlük olmadığı” gerekçesiyle kesin olarak reddedilmiştir. Başvurucu aynı dönemde, İstanbul Emniyet Müdürlüğü ve Göç İdaresi Genel Müdürlüğüne benzer gerekçelerle Kumkapı GGM’den tahliye edilmesi ve sınır dışı edilmemesine yönelik başvurularda bulunmuştur.

Aynı olaya ilişkin Anayasa Mahkemesine toplam üç başvurusu bulunan başvurucunun ilk başvurusu, idari gözetim kararına yaptığı ilk itirazın Sulh Ceza Hâkimince 24/6/2014 tarihli kararla reddi üzerine gerçekleşmiştir.

Başvurucunun sınır dışı etme işlemine karşı açtığı iptal davası, İstanbul 1. İdare Mahkemesinin 18/9/2014 tarihli kararıyla reddedilmiştir. Başvurucu anılan kararın kendisine tebliği üzerine Anayasa Mahkemesine tedbir talepli olarak ikinci kez bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurucunun sınır dışı edilme işlemine yönelik tedbir kararı verilmesi istemi, Anayasa Mahkemesinin 10/12/2014 tarihli kararı ile kabul edilmiş ve yeniden bir karar verilinceye kadar sınır dışı etme işleminin uygulanmamasına hükmedilmiştir.

Anayasa Mahkemesi tarafından verilen tedbir kararından sonra idari gözetim altında bulundurulmasına ilişkin karara karşı başvurucunun beşinci kez yaptığı itiraz, Sulh Ceza Hâkimliğinin 31/12/2014 tarihli kararı ile kabul edilmiş ve başvurucunun gözetim altında tutulmasına 6/1/2015 tarihinde son verilmiştir. Başvurucu 26/4/2014 ila 6/1/2015 tarihleri arasında yaklaşık sekiz ay on gün idari gözetim altında tutulmuştur.

Başvurucu tahliye kararı sonrasında Anayasa Mahkemesine üçüncü kez bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurucunun Anayasa Mahkemesine yaptığı üç başvuru, usul ekonomisi gözetilerek 2014/13044 numaralı bireysel başvuruda birleştirilmiştir.

III. Mahkemenin Değerlendirmesi: Başvurucunun sınır dışı edilmesi durumunda öldürülme, işkence ve kötü muameleyle tabi tutulma riskinin bulunması nedeniyle Anayasa'nın 17. maddesinin ihlal edildiği iddiasına ilişkin olarak yapılan incelemede; geçici koruma statüsünde bulunan başvurucu hakkında uygulanmış veya güncel olarak uygulanma durumu bulunan bir sınır dışı etme kararından söz edilemeyeceği, kendisinin sınır dışı edilmesinin mümkün olmadığı, dolayısıyla bu hakların ihlal edildiği iddiaları açısından mağdur sıfatının bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Kumkapı GGM'nin başvurucunun kaldığı dönemdeki koşullarını; başvurucunun iddiaları, Türkiye İnsan Hakları Kurumu ve TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonunun bu konuda yayınladığı raporları, ilgili Bakanlıkların görüşlerini, konuya ilişkin uluslararası sözleşmeleri ve standartları ve AİHM içtihatlarını dikkate alarak inceleyen Anayasa Mahkemesi, kişi başına üç metrekaresinin altında bir yaşam alanına karşılık gelebilecek şekilde Merkezin aşırı kalabalık olmasının, başlı başına başvurucunun Merkezde kaldığı dönemde maruz kaldığı koşulların Anayasa'nın 17. maddesinde yasaklanan "insan haysiyetiyle bağdaşmayan" muamele düzeyinin aşılmasına yol açabilecek nitelikte olduğunu değerlendirmiştir. Merkez içinde kalma mekânları dışında rahatlamaya imkân sağlayacak ortak kullanım alanlarının yetersiz ve daha da önemlisi başvurucuya sağlanan açık havadan yararlanma imkânının çok sınırlı olmasının, başvurucunun Merkezde sahip olduğu koşulları kendisi açısından daha da zorlaştırdığını ve başvurucunun bu şartlarda sekiz ayın üzerinde bir süre idari gözetim altında tutulmasının, Anayasa'nın 17. maddesinin ihlaline yol açtığı sonucuna varılmıştır.

Mahkeme, aynı zamanda, somut olayın özel koşullarında, tutulma koşullarından kaynaklanan ihlal iddiaları açısından Anayasa'nın 40. maddesinin öngördüğü etkili bir başvuru yolunun bulunmadığına hükmetmiştir.

Özgürlük ve güvenlik hakkı kapsamında idari gözetim altında tutulmanın hukuki olmadığı iddiasını da inceleyen Anayasa Mahkemesi, bu konuda 6458 sayılı Kanun’la oluşturulan yasal çerçeve ile somut olayda alınan ilk idari gözetim kararında esaslı bir eksiklik olmadığını ifade etmiştir. Ancak sınır dışı etme işleminin yürütülebilmesi açısından belirleyici ve başvurucunun daha önceki bir tarihte salıverilmesini gerektirebilecek nitelikteki değişikliklerin (uluslararası koruma başvurusunda bulunması ve geçici koruma kapsamına alınması) tedbirin devamına karar verilmesi açısından yeterli olup olmadığının, anılan Kanun uyarınca idare ve sulh ceza hâkimlikleri tarafından değerlendirilmediği dikkate alınarak, sınır dışı etme sürecinde uygulanan idari gözetim işleminin, “gerekli özen” içinde yürütülmediği, özgürlükten mahrumiyetle ilgili keyfiliklere karşı koruma sağlamadığı ve dolayısıyla “hukuki” olmadığı kanaatine ulaşılmıştır.

Başvuruyla ilgili son olarak başvurucunun idari gözetim altına alınmasına ve bu tedbirin devam ettirilmesine ilişkin kararların zamanında bildirilmediği ve başvuru yollarının, serbest bırakılma sonucunu doğurabilecek gelişmelere ilişkin etkili bir şekilde inceleme imkânı sağlamadığı tespitlerine dayanılarak, Anayasa’nın 19. maddesinin dördüncü ve sekizinci fıkralarında güvence altına alınan hakların da ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

Hak	Müdahale	Sonuç	Giderim
Etkili başvuru hakkı	İşkence ve kötü muamele yasağı ile bağlantılı etkili başvuru hakkının ihlali iddiası	İhlal	Manevi tazminat
Kötü muamele yasağı	Tutma koşulları-geri gönderme merkezinde insani olmayan tutma koşulları	İhlal	Manevi tazminat
Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı	İdari gözetim-geri gönderme merkezinde tutma	İhlal	Manevi tazminat
	Tutulanın neden tutulduğunun bildirilmemesi	İhlal	Manevi tazminat
	Serbest bırakılma talebi ve itiraza ilişkin özelleştirilmemiş müdahale iddiaları	İhlal	Manevi tazminat
Yaşam hakkı	Ölüm tehlikesi varken sınır dışı edilme	Kişi Bakımından Yetkisizlik	

Kaynak:

<https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2014/13044?BasvuruNoYil=2014&BasvuruNoSayi=13044>

<https://www.anayasa.gov.tr/tr/haberler/bireysel-basvuru-basin-duyurulari/insan-haysiyetiyle-bagdasman-muamele-yasagi-ve-ozgurluk-ve-guvenlik-hakkina-iliskin-k-a-karari-basin-duyurusu/>

ANAYASA MAHKEMESİ AZIZJON HIKMATOV KARARI (Başvuru Numarası: 2015/18582)

Kötü Muamele Yasağı, Sınır Dışı Edilme

I. Başvurunun Konusu: Başvuru, öldürülme veya kötü muameleye maruz kalma riski bulunan ülkeye sınır dışı etme kararı verilmesi nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. Olaylar: Başvurucu, Özbekistan vatandaşı olup 2009 yılında yasal yollardan Türkiye'ye giriş yapmış, üniversite öğrencisi olduğu dönemde ülke yönetimi aleyhine siyasi eylemlere katılması nedeniyle hedef hâline geldiğini, ülkesinde muhalif kişilerin baskı ve zulüm gördüğünü belirterek Türkiye'den uluslararası koruma talebinde bulunmuştur. Talebine ilişkin işlemlerini tamamlamak üzere Gaziantep'e yönlendirilen başvuru, burada tanıştığı Özbekistan vatandaşı S.K. ile evlenmiş ve bu evlilikten 2011 ve 2012 doğumlu iki çocuğu olmuştur. Başvurucu ve ailesine uluslararası koruma taleplerine ilişkin işlemler sonuçlanıncaya kadar Gaziantep'ten izinsiz ayrılmamak koşuluyla geçici ikamet izni verilmiştir. Başvurucuya, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) tarafından da iltica başvurusu üzerine 30.6.2010 tarihinde geçici mülteci statüsü verilmiştir.

Başvurucu 15.3.2015 tarihinde, Kilis Emniyet Müdürlüğüne bağlı ekipler tarafından durdurulan Suriye plakalı bir araçta yakalanmış, üzerinde kimliğini gösteren bir belge bulunmadığı anlaşılmıştır. Emniyet yetkilileri başvuru yanındaki dört kişiyle birlikte yasa dışı yollardan Suriye'deki çatışma bölgelerine geçmeye çalıştığını değerlendirmişlerdir. Başvurucu ise Gaziantep'te iş olanaklarının sınırlı olması nedeniyle çatışma bölgesine değil birtakım eşyaları satmak üzere güvenli bölgeye geçmek istediğini söylemiştir. Araçta yapılan arama sonucunda polisler kime ait olduğu belli olmayan bir adet kamufraj (kışlık mont) bulmuştur. Başvurucu, Arapça bildiğini ve pazarlama konusunda aldığı eğitimleri gösteren belge ve sertifikalar sunmuştur.

Anılan gelişmeler üzerine başvuru yanındaki uluslararası koruma talebi, Batman Valiliği Göç İdaresi Müdürlüğü tarafından reddedilmiş; hakkında yurda giriş yasağı kararı alınmış ve kamu güvenliği açısından tehdit oluşturduğu gerekçesiyle 14.5.2014 tarihinde başvuru yanındaki sınır dışı edilmesine karar verilmiştir.

Başvurucu tarafından anılan kararın iptali istemiyle açılan dava, Batman İdare Mahkemesinin (İdare Mahkemesi) 4.11.2015 tarihli kararıyla reddedilmiştir. Kararda, başvuru yanındaki sınır dışı edilmesi

hâlinde Özbekistan'da öldürülebileceğine ya da kötü muameleye maruz kalacağına ilişkin iddiaları hakkında herhangi bir araştırma veya değerlendirmeye yer verilmemiştir.

Bu karar başvuru tarafından 4.12.2015 tarihinde öğrenilmiş olup aynı tarihte tedbir talepli bireysel başvuruda bulunulmuştur. Anayasa Mahkemesi İkinci Bölümü tarafından İçtüzük'ün 73. maddesi uyarınca sınır dışı işleminin tedbiren durdurulmasına karar verilmiştir.

III. Mahkemenin Değerlendirmesi: Başvurucunun sunduğu bilgi ve belgeler, geri gönderilen ülkenin koşullarına ilişkin AİHM tarafından yapılan değerlendirmeler, başvurucunun Suriye'deki çatışmalar başlamadan önceki bir tarihte (2009) Türkiye'ye giriş yaparak uluslararası koruma talebinde bulunması ve BMMYK tarafından başvurucuya 2010 yılında geçici mülteci statüsü verilmesi birlikte değerlendirildiğinde başvurucunun ülkesinde kötü muameleye maruz kalabileceğine ilişkin iddialarının araştırmaya değer nitelikte olduğu anlaşılmaktadır.

Bundan sonraki aşamada başvurucunun savunulabilir iddiasının idari ve yargısal makamlar tarafından ayrıntılı bir şekilde araştırılıp araştırılmadığı, bir diğer ifadeyle yargılama aşamasında kötü muamele yasağı kapsamındaki usul güvencelerinin sağlanıp sağlanmadığı incelenecektir.

Başvuru konusu olayda İdare Mahkemesi; başvurucunun kamu güvenliği bakımından tehdit oluşturan kişilerden olduğunu, hakkında Türkiye'ye giriş yasağı bulunduğunu ve uluslararası koruma talebinin reddedildiğini belirterek sınır dışı edilmesinde hukuka aykırılık bulunmadığına karar vermiştir. Bununla birlikte başvurucunun 2009 yılından itibaren istikrarlı bir şekilde önce BMMYK ve Göç İdaresi önünde sonrasında ise İdare Mahkemesinde görülen davada dile getirdiği iddiaları dikkate alınmamıştır. Başvurucunun AİHM'in kararlarına ve insan hakları alanında araştırma yapan sivil toplum örgütlerinin raporlarına konu olmuş iddialarının doğru olup olmadığı hususunda yargılama aşamasında herhangi bir araştırma yapılmadığı gibi kararda da anılan iddialara neden itibar edilmediği konusunda bir değerlendirmeye yer verilmemiştir.

Dolayısıyla idari dava sürecinde Özbekistan'a gönderilme durumunda maruz kalınabileceği iddia edilen riske ilişkin araştırma ve değerlendirme yükümlülüğü yerine getirilmemiştir.

Sonuç olarak Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan kötü muamele yasağının ihlal edildiğine karar verilmiştir.

Hak	Müdahale	Sonuç	Giderim
Kötü muamele yasağı	İşkence ve kötü muamele tehlikesi varken sınır dışı edilme	İhlal	Yeniden yargılama, Diğer

Kaynak:

<https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2015/18582?BasvuruNoYil=2015&BasvuruNoSai=18582>

<https://anayasa.gov.tr/icsayfalar/basin/kararlarailiskinbasinduyurulari/bireyselbasvuru/detay/17.html>

